خۆ شۆردن (الغُسْل)

ئەوەی خۆشۆردن پێویست دەکات (مُوجِبَاتُ الغُسْل)

موسوڵمان بوون[٥١] ودابەزینی(مَنِي)بە ئارەزووەوە ئەگەر لە خەویشدا بێت [٥٢]

(٥١) لە بەر فەرموودەکەی(قَيْسُ بنُ عَاصم)(خوای لێ رازی بێت) فەرمووی: ((**أَتَيْتُ النَّبِيَّ** (ﷺ) **أُرِيْدُ الإِ سْلامَ ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ**)) واتە: کەوا کاتێك موسوڵمان بوو ، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی پێ کرد خۆی بشوات بە ئاو و بە(سِدْر) [رواه النسائى (١٠٩/١/١٨٨) والترمذى (٥٠٢/٢/٦٠٥) وابوداود (٢٥١/١/٣٥٥)وغيرهم وهو حديث صحيح بروانه الإرواء (١٢٨/١)].

وە لە بەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ رازی بێت) کەوا (ثُمَامَة الحَنَفِي) بە دیل گیرا ، وە پیغەمبەری خوا (ﷺ) بەنیانیان دەیدا بە لایدا و دەیفەرموو: ((**مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَة ؟**)) واتە: چیت پێیە ئەی (ثُمَامَة) ؟ ئەویش دەیووت: ((**إِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ ، وَإِنْ تَمْنُنْ تَمْنُنْ عَلَى شَاكِرٍ ، وَإِنْ تُرِدِ المَالَ نُعْطِكَ مِنْهُ مَا شِئْتَ**)) واتە: ئەگەر بکوژیت ئەوە خاوەن خوێنێك دەکوژیت ، وە ئەگەر منتەتیش بکەیت — بەوەی بە بێ پارە ئازادم بکەی — ئەوە منتەت دەکەیت بە سەر یەکێکدا سوپاس کەرە ، وە ئەگەر پارەتیش دەوێت ، ئەوە چەندت دەوێت پێت دەدەین . وە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێیان خۆش بوو بە پارە ئازاد بکرێت ، دەیانووت : ئێمە چی بە کوشتنی ئەمە بکەین ؟ جا رۆژێکیان پێغەمبەر خوا(ﷺ) دای بەلایدا ، موسوڵمان بوو ، جا ئازادی کرد و ڕەوانە باغەکەی (أَبُو طَلْحَة)ی کرد ، و فەرمانی پێکرد خۆی بشوات ... [رواه أحمد وهو حديث صحيح أصله عند الشيخين بروانه فقه السنة (٥٨/١)].

(٥٢) لە بەر فەرموودەکەی (أَبُو سَعِيْد) (خوای لێ رازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی ((**إِنَّمَا المَاءُ مِنَ المَاءِ**)) واتە: خۆشۆردن بە ئاو پێویست دەبێت بە **هاتنەوەی ئاوی مەنی** [رواه مسلم (٢٦٩/١/٣٤٣) و أبوداود (٣٦٦/١/٢١٤) مع العون].

وە هەروەها لە بەر فەرموودەکەی (أُمّ سَلَمَة) (خوای لێ رازی بێت) کەوا (أُم سُلَيْم) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا ، لە ڕاستیدا خوای گەورە شەرم لە حەق ناکات ، ئایە ئافرەت خۆشۆردنی لە سەرە ، ئەگەر لە خەودا لەشی گران بوو ؟ فەرمووی: ((**نَعَم ، إِذَا رَأَتِ المَاءَ**)) واتە: بەڵێ ، ئەگەر ئاوی مەنی بینی [رواه البخاری (٢٢٨/١/١٣٠) مع الفتح ومسلم (٢٥١/١/٣١٣) والترمذي (٨٠/١/١٢٢)].

وە ئارەزوو(شَهْوَة) بە مەرج دەگیرێت لە کاتی نەخەوتندا نەك خەوتن ، لە بەر ئەو فەرموودەیەی کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((**إِذَا حَذَفْتَ المَاءَ فَاغْتَسِلْ مِنَ**

الجَنَابَةِ ، فَإِذَا لَمْ تَكُنْ حَاذِفَاً فَلاَ تَغْتَسِلْ)) واتە: ئەگەر ئاوت فڕێدا ئەوە خۆت بشۆ ، وە ئەگەر فڕێت نەدا ، ئەوە خۆت مەشۆ [روا احمد (٨٢/٢٤٧/١) وإسناده حسن صحيح بروانە الإرواء (١٦٢/١)].

ئیمامی (شَوكَانِي) لە(نَيْلُ الأوْطَار) (٢٧٥/١) دا فەرمووی: ئەو سیفەتەیشە تەنها لە کاتی ئارەزوودا هەیە ، بۆیە (المُصَنِّف) – کە خاوەنی کتێبی(مُنْتَقَى الأخْبَار)ە – ووتویەتی: ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی ئەگەر ئەو ئاوە بە ئارەزووەوە دەرنەچوو ، ئیتر بە هۆی نەخۆشیەوە بێت یان بە هۆی سەرماوە ، ئەوە خۆشۆردن پێوست ناکات .

و چوونە ژوورەوەی زەکەری پیاو بە پێش(رَحْم)ی یان پاش(کۆم)ی(٥٣) ئافرەتدا (٥٤) و مردن (٥٥)

وە ئەگەر یەکێك خەوی بینی بەڵام ئاوی نەبینی ئەوە خۆشۆردنی لە سەر نییە ، وە هەر کەسێکیش ئاوی بینی بەڵام خەوی لە یاد نەبوو ، ئەوە خۆشۆردنی لە سەرە ، لە بەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) (خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرمووی: پرسیار کرا لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە بارەی پیاوێك تەڕی دەبینێت بەڵام لە یادی نییە کەوا خەوی بینی بێت ؟ ئەویش فەرمووی: ((**يَغْتَسِل**)) واتە: خۆی دەشوات ، وە لە بارەی پیاوێکەوە وادەبینێت خەوی بینیوە بەڵام هیچ تەڕییەك نابینێت ؟ ئەویش فەرمووی: ((**لاَ غُسْلَ عَلَيْهِ**)) واتە: خۆشۆردنی لە سەر نییە [رواه الترمذي (١١٣/٧٤/١) وأبوداود (٢٣٣/٣٩٩/١) مع العون وهو حديث صحيح بروانە صحيح أبى داود (٢١٦)].

(٥٣) حەرامە لە سەر پیاو جیماع لە گەڵ ژنەکەیدا بکات لە پاشەوە ، ئەگەر زەکەری بخاتە کۆمیەوە ، بە دەقی ئایەتی قورئان وفەرموودەی (صَحِيْح)ی پێغەمبەری‌خوا (ﷺ) بروانە [تفسيری (إبن كثير) تەفسیری ئایەتی (٢٢٢) ی سورەتی البقرة]، بەڵام دروستە لە پاشەوە جیماعی لە گەڵدا بکات بەو مەرجەی جیماعەکە لە شوێنی منداڵ بوونەوە بێت(ڕەحم) .

(٥٤) لە بەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ رازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((**إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعَبِهَا الأَرْبَعَ ثُمَّ جَهَدَهَا فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الغُسْلُ**)) واتە: ئەگەر لە نێوان هەرچوار پەلیدا دانیشت ، پاشان کۆششی لە گەڵدا کرد – بەوەی زەکەری بخاتە ڕەحمی ئافرەتەکەوە – ئەوە خۆشۆردنی لە سەر پێویست بووە ، با (مَنِي)یشی دانەبەزێت [رواه مسلم (٣٤٨/٢٧١/١)].

(٥٥) واتە ئەگەر موسوڵمانێك مرد ، ئەوە پێویست دەبێت لە سەری موسوڵمانانی دەوروبەری بیشۆنەوە ، لە بەر فەرموودەکەی (أُمُّ عَطِيَّةَ الأَنْصَارِيَة) (خوای لێ رازی بێت)

کەوا فەرمووی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێك کە کچەکەی وەفاتی کرد هاتە ژوورەوە وفەرمووی: ((**إغْسلْنَهَا ثَلَاثَاً ، أَوْ خَمْسَاً ، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاجْعَلْنَ فِي الآخِرةِ كَافُوراً ، أَوْ شَيْئَاً مِنْ كَافُورٍ ، فَإِذَا فَرَغْتُنَّ فَآذِنَّنِي**)) واتە: بیشۆنەوە سێ جار یان پێنج جار یان زیاتر ئەگەر خۆتان بە باشتان بینی بە ئاو وبە کنار (سدْر) ، وە دوایین جاریشی کافوری تێکەڵ بکەن [رواه البخاری (۱۲۵۳/۱۲۵/۳) ومسلم (۹۳۹/٦٤٦/۲)].

وە لە بەر فەرموودەکەی(إِبْنُ عَبَّاس)(خوایان لێ رازی بێت) کەوا پیاوێك ووشترەکەی لەقەی لێدا ، وە ئێمەش لە گەڵ پێغەمبەری خوا دا بوین (ﷺ) کە لە(إِحْرَام) بوو ، جا فەرمووی: ((**إِغْسلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْنِ ، وَلا تَمسُّوهُ طِيْبَاً ، وَلا تُخَمِّرُوا رأْسَهُ ، فَإِنَّ اللهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِيَاً**)) واتە: بیشۆنەوە بە ئاو وبە(سدْر) وە(كفْن)ی بکەن لە دوو بەرگدا ، وە بۆنی لێ مەدەن ، وە سەریشی دامەپۆشن ، چونکە لە ڕۆژی دواییدا خوای گەورە زیندوی دەکاتەوە بە ((**لَبَيْكَ اللَّهُمَّ** ...)) [رواه البخاری (۱۲٦۷/۱۳۷/۳) ومسلم (۱۲۰٦/۸٦٥/۲)].

وبڕانی خوێنی حەیز (٥٦) و زەیسانی (٥٧) ونوێژی جومعە (٥٨)

(٥٦) لە بەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) (خوای لێ رازی بێت) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) بە (فَاطمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْش)ی فەرموو: ((**إِذَا أَقْبَلَتِ الحَيْضَةُ فَدَعِي الصَّلاةَ ، وَإِذَا أَدْبَرَت فَاغْتَسلِي وَصَلِّي**)) واتە: ئەگەر تووشی حەیز بوویت ، ئەوە واز لە نوێژ بێنە ، وە ئەگەر کۆتایشی پێ هات ، ئەوە خۆت بشۆ و نوێژ بکە [رواه البخاری (۳۰٦/٤۰۹/۱) ومسلم (۳۳۳/۲٦۲/۱) وغيرهما والفاظ غير البخاری ((**فَاغْسلِي عَنْكِ الدَّمَ وَصَلِّي**))].

(٥٧) زەیسانی وەکو حەیز وایە بە یەکڕای(إِجْمَاع)ی زانایانی ئیسلام [بروانە المجوع شرح المهذب (١٤٨/٢) للنووی].

(٥٨) لە بەر فەرموودەکەی (أَبُو سَعيْد) (خوای لێ رازی بێت) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((**غُسْلُ الجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ** ...)) واتە: خۆشۆردنی جومعە پێویستە لە سەر هەموو موسوڵمانێکی پێ گەیشتوو ... [رواه الجماعة].

تێبینی:

خۆشۆردنی جومعە مەرج (شَرْط) نییە بۆ نوێژی جومعە بە یەکڕای(إِجْمَاع)ی زانایانی ئیسلام ، بەڵام زانایان لەوە دا جیاوازن ئایە پێویست(وَاجِب)ە یان سوننەتە.

ئەوانەی کە دەڵێن: پێویست (وَاجِب)ە زیاتر ئەم بەڵگانەیان بە دەستەوەیە:

یەکـەم: عَـنْ (إِبْـنُ عُمَـر) قَـالَ: قَـالَ رَسُـولُ الله (ﷺ): ((**إذَا جَـاءَ أَحَـدُكُمْ إِلَـى الجُمُعَـةِ فَلْيَغْتَسِلْ**))واتە: ئەگەر یەکێکتان هاتن بۆ جومعە با خۆی بشوات [رواه الجماعة].

دووەم: عَـنْ أَبِـي سَـعِيْد أَنَّ النَّبِـيَّ (ﷺ) قَـالَ: ((**غُسْلُ الجُمُعَـةِ وَاجِـبٌ عَلَـى كُـلِّ مُحْتَلِمٍ وَالسِّوَاكُ وَأَنْ يَمَسَّ مِنَ الطِّيبِ مَايَقْدِرُ عَلَيْهِ**)) واتە: خۆشۆردنی جومعە پێویستە لە سەر هەموو پێگەیشتوویەك ، وە سیواك كردنیش ، وە بۆنیش لـە خـۆی بـدات هـەر چەندێك توانای لێ بێت [متفق عليه].

سێیەم: عَنْ أَبِي هُرَيْرَة عَنْ النَّبِىِّ (ﷺ) قَالَ: ((**حَقٌّ عَلَـى كُـلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِـي كُـلِّ سَـبْعَةِ أَيَّـامٍ يَوْمَـاً يَغْسِـلُ فِيْـهِ رَأْسَـهُ وَجَسَدَهُ**)) واتـە: حەققـە لـە سـەر هـەموو موسوڵمانێك كەوا لە حەوت ڕۆژ جارێك ڕۆژێك دیاری بكات ، خۆی تێدا بـشوات ، سـەر و لاشەی بشوات [متفق عليه].

چوارەم: عَنْ إبْنِ عُمَر : ((**بَيْنَمَا هُوَ (عُمَر) قَائِمٌ مِـنَ الخُطْبَـةِ يَـوْمُ الجُمُعَـةِ إِذْ دَخَـلَ رَجُـلٌ مِنَ المُهَاجِرِيْنَ الأَوَّلِيْن ، فَنَـادَاهُ عُمَـر: أَيَّـةُ سَاعَةٍ هَذِه ؟ فَقَالَ: إِنِّـى شَـغَلْتُ فَلَـمْ أَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِى حَتَّى سَمِعْتُ التَّأْذِيْن فَلَمْ أَزِدْ عَلَى أَنْ تَوَضَّأْتُ ، قَالَ: وَالوُضُـوءُ أَيْضَـا وَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّ رَسُولَ الله** (ﷺ) **كَـانَ يَـأْمُرُ بِالغُسْلِ**)) واتـە: (عُمَر) لـە سـەر مینبـەرەوە ووتـاری جومعـەی دەدا ، پیاوێـك لـە كۆچـەرە پێـشینەكان هاتـە ژووری مزگەوتەوە ، جا (عُمَر)یش بانگی لێ كـرد: ئێستا چـی كاتێكـە دێیـت بـۆ مزگـەوت ؟ ئەویش ووتی: زۆر سەر قاڵ بووم ، جا نەگەڕامەوە بۆ ماڵ تا دەنگی بانگم بیست ، جا لە دەست نوێژ زیاتر هیچی ترم نەكرد ، جا ئەویش ووتی: دەسـت نوێژیـشت گرتـوە ، وە دەیشزانی پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمانی بە خۆشۆردن دەكرد [متفق عليه].

وە ئەو پیاوە كۆچەرە ئیمامی (عُثْمَان) بوو ، وەك لە هەندێ ڕیوایـەتی فەرموودەكـەدا هاتوە.

وە ئەوانەیش کە دەڵێن سوننەتە زیاتر ئەم بەڵگانەیان پێیە:

یەکەم: عَنْ سَمُرَة بنُ جُنْدُب أَنَّ نَبِىَ الله (ﷺ) قَالَ: ((**مَنْ تَوَضَّأَ لِلْجُمُعَةِ فَبِهَا وَنِعْمَـتْ ، وَمَنْ إِغْتَسَلَ فَذَلِكَ أَفْضَلُ**)) واتە: هەر كەسێك دەست نوێژ بگرێت بۆ جومعە ، ئەوە تەواوە وچاكی كردوە ، وە هەر كەسێكیش خۆی بشوات ئەوە چـاكترە [رواه الخمسة إلا إبن ماجة فأنه رواه من حديث جابر بن سمرة].

دووەم: عَـنْ أَوْس بـنُ أَوْس الثَّقَفِـي قَـالَ: سَـمِعْتُ رَسُـولَ الله (ﷺ) يُقُـولُ: ((**مَـنْ غَـسَلَ وَاغْتَسَلَ يَوْمَ الجُمُعَةِ وَبَكَرَ وَابْتَكَرَ وَمَشَى وَلَـمْ يَرْكَبْ وَدَنَا مِنَ الإِمَامِ فَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلُ سَنَةٍ أَجْرَ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا**)) واتە: هەر كەسێك خۆی بشوات بە جوانی لە ڕۆژی جومعـە دا ، وە زوو بـڕوات بـۆ مزگـەوت ، وە بـە پـێ

بڕوات وسواری هیچ نەبێت ، وە نزیکی ئیمام دانیشێت ، جا گوێ بگرێت و قسە نەکات لە کاتی ووتار دانی ئیمامدا ، ئەوە بە گشت هەنگاوێکی پاداشتی کردەوەی ساڵێکی بۆ هەیە بە ڕۆژوو و شەو نوێژەکانێوە [رواه الخمسة ولم يذكر الترمذي (**مَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ**)].

....

جا فەرموویانە: ئەم فەرموودەیەی (سَمُرَة) و فەرموودەکەی (أَوْس) (خوایان لێ ڕازی بێت) ئەو فەرمانانە لە پێویست(وَاجِب)ەوە لا دەدەن بۆ سوننەت ، وە هەورەها دڵێن: فەرموودەکەی (عُمَر) (خوای لێ رازی بێت) کە (إِنْكَار)ی لە (عُثْمَان) کرد وە فەرمانی پێ نەکرد بڕواتەوە خۆی بشوات ، بەڵگەیە لە سەر ئەوەی سوننەتە ! ! وە هەروەها دەڵێن: فەرموودەکەی (أَبُو سَعِيْد) کەوا دەفەرمێ: خۆشۆردن (وَاجِب)ە ، بە ئاشکرا (عَطْف)ی سیواك کردن وبۆن لە خۆدانی لە سەر کراوە ، کە بە (إِجْمَاع) سوننەتن ، کەوا بوو ئەو (لَفْظ)ی (وَاجِب)ە ، بۆ زیاتر جەخت(تَأْكِيْد)کردنە لە سەر ئەو سوننەتە ! ! .

بەڵام ئەوانەی دەڵێن: خۆشۆردنی (جُمُعَة) پێویست(وَاجِب)ە لە وەڵامیاندا دەڵێن: فەرموودەکانی (وَاجِب) بوون زۆر بە هێزە وئاشکرایە ، بەڵام فەرموودەکەی (سَمُرَة) (سَنَد)ەکەی زۆر بە هێز نییە ، وە (دلالَة)کەی زۆر ڕوون نییە ، پاشان کاتێك ئێمە بە دوای (قَرِيْنَە)دا دەگەڕێین ئەگەر بە ڕاشکاوی (صَرَاحَة) نەیفەرموبێت خۆشۆردنی جومعە پێویستە ، جا کاتێك ئاوا بە (صَرَاحَة) بفەرمووێت (وَاجِب)ە ، ئیتر پێویست ناکات بە دوای (قَرِيْنَةُ الصَّارِفَە)دا بگەڕێیت . وە لەوانەیە ((**وَمَنْ تَوَضَّأَ**)) بۆ کەسێك بێت کە لە پێشدا خۆی شوردبێت ، بەڵام دەست نوێژی شکابێت ، وە (إِبْنُ دَقِيْقُ العِيْد) وەڵامیان دەداتەوە و دەفەرمێ: کاتێك واز لە (ظَاهر) ی (لَفْظ)ی ((**وَاجِب**)) و ((**حَقٌّ عَلَى**)) دەهێنرێت و (صَرْف) دەکرێت بۆ (تَأْكِيْد) ئەگەر فەرموودە (مُعَارِض)ە کە (رَاجِح)تر بێت لە (دلالَة)دا ، بەڵام بە هێز ترین بەڵگەیان کە (مُعَارِض)ەی ئەم فەرموودانەی پێ دەکەن فەرموودەکەی (سَمُرَة)یە کە (سَنَد)ەکەی بەرگری (سَنَد)ی ئەم فەرموودانە ناکات . وە فەرموودەکەی (عُمَر)یش کە (إِنْكَار)ی لە (عُثْمَان) کرد و فەرمووی: بە تەنها دەست نوێژیشت گرتوە ، وە تۆیش دەزانیت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی بە خۆشۆردن کردوە ، ئەمە خۆی بۆ خۆی بەڵگەیەکی ئاشکرایە کەوا هاوەڵانیش هەر بەو شێوەیە تێگەیشتوون کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی بە خۆشۆردنی (جُمُعَة) کردوە ، وە فەرمان نەکردنی (عُمَر) بە (عُثْمَان) کەوا

بڕواتەوە خۆی بشوات ، لە بەر ئەوە بووە کەوا کاتی ئەوە نەمابوو ، ئەگەر بڕوایتەوە بۆ خۆشۆردن ئەوە (جُمْعَە)کەی لە دەست دەردەچوو .

وە لای هەمووانیش زانراوە کە خۆشۆردن بۆ (جُمُعَة) مەرج(شَرْط) نییە بۆ (جُمُعَە) کردنەکە ، بەڵکو پێویست(وَاجِب)ە ، واتە: نەکردنی بە قەستیشەوە تەنها تاوان بار دەبێت ، بەڵام نوێژی(جُمُعَە)ەکەی پێ بەتاڵ نابێتەوە ، ئەمە ئەگەر بە قەستیشەوە غوسل نەکات ، جا ئەگەر بە قەستەوە نەبێت ئەوە تاوان باریش نابێت .

وە بۆ فەرموودەکەی (أَبُو سَعِيْد) کە دەڵێن: (عَطْف)ی سوننەتی کراوەتەسەر ،

پایەکانی خۆشۆردن (أَرْكَانُ الغُسْل)

نیەت [٥٩] و تەڕ بوونی هەموو لاشە[٦٠]

(إِبْنُ الجَوْزِي) لە وەڵامیاندا دەفەرمێ: هیچ قەدەغەیەکی تێدا نییە کەوا (عَطْف)ی شتێکی سوننەت بکرێتە سەر شتێکی (وَاجِب) ، بە تایبەتی کاتێك کە حوکمی (مَعْطُوف)کە بە (صَرَاحَة) نەوتراوە . جا ئەمەش ڕای (شَوكَانِي) و (صَنْعَانی) و (أَلْبَانی) یە ، کە ئەوانیش لە زانا پێشینەکانەوە وەریان گرتوە . (النَّوَوِي) دەفەرمێ: فَحُكِيَ وُجُوبَهُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنَ السَّلَفِ حَكَوْهُ عَنْ بَعْضِ الصَّحَابَة .

وە (ظَاهِر)یەکانیش وا دەڵێن ، وە(إِبْنُ المُنْذِر) لە (مَالك)ەوە دەیگێڕێتەوە ، وە هەروەها لە (أَبُو هُرَيْرَة) و (عَمَّار) و کەسانی تریشەوە دەیگێڕنەوە ، وە (إِبْنُ حَزْم)یش دەیگێڕێتەوە لە (عُمَر) و کۆمەڵێکی تر لە هاوەڵان و پاش ئەوانیش ، وە ئەمەشیان گێڕاوەتەوە لە (إِبْنُ خُزَيْمَه)یشەوە ، وە (الخَطَابِی)یش لە (حَسَنُ البَصْرِي ومَالك)ەوە دەیگێڕێتەوە .

جا بۆ زیاتر شارەزا بوون لەم مەسەلەیە [بڕوانە(نيل الأوطار للشوكاني ٢٧٢/١) و (سبل السلام للصنعاني ١٤١/١) و (المحلى لإبن حزم ٢/المسألة ١٧٨) و (تمام المنة للألباني ل ١٢٠)].

(٥٩) لە بەر فەرموودەکەی (عُمَرُ بنُ الخَطَّاب) (خوای لێ ڕازی بێت) بڕوانە (پ ٣١).

(٦٠) لە بەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی: ((**كَانَ رَسُولُ اللهِ (ﷺ) إِذَا إِغْتَسَلَ مِنَ الجَنَابَةِ ، يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ، ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِيْنِهِ عَلَى شِمَالِهِ ، فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاة ، ثُمَّ يَأْخُذُ المَاءَ فَيُدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أُصُولِ الشَّعْرِ حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ إِسْتَبْرَأَ ، حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ**)) واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر خۆشۆردنی لەش گرانی بکردایە ، لە پێشدا هەردوو دەستی دەشۆرد ، پاشان بە دەستی ڕاستی ئاوی دەکردە دەستی چەپیدا و عەورەتی پی دەشۆرد ، پاشان دەست نوێژی دگرت

وەکو دەست نوێژی نوێژ ، پاشان ئاوی هەڵدەگرت جا پەنجەکانی دەخستە بنی مووی سەری تا ئەگەر بیبینیایە ئاو گەیشتووتە پێستی سەری ، ئەوە سێ گوێڵ ئاوی دەرکردە سەریدا ، پاشان ئاوی دەکردە هەموو لاشەیدا ، پاشان هەردوو پێی شۆرد [رواه البخاري (٢٤٨/٣٦٠/١) و مسلم (٣١٦/٢٥٣/١) وهذا لفظه].

تێبینی:

پێویست نییە لە سەر ئافرەت پەلکەکانی هەڵوەشێنێتەوە بۆ خۆشۆردنی لەش گرانی ، بەڵام دەبێت بیکاتەوە بۆ خۆشۆردنی حەیزو زەیسانی ، لە بەر فەرموودەکەی (أُمُّ سَلَمَةَ) (خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرمووی: ووتم ئەی پێغەمبەری خوا ، من ئافرەتێکم پەلکەکانی سەرم توند دەکەم ، ئایا هەڵیوەشێنمەوە بۆ خۆشۆردنی لەش گرانی ؟ فەرمووی: ((**لا ، إِنَّمَا يَكْفِيْكَ أَنْ تَحثِي عَلَى رَأسِكِ ثَلاثُ حَثِيَّاتٍ ثُمَّ تَفِيْضِيْنَ عَلَيْكِ المَاءَ فَتَطْهُرِيْن**)) واتە: نەء ، تەنها بەستە کەوا سێ گوێڵ بکەیتە سەرتدا ، پاشان ئاو بە هەموو لاشەت بکەی ، جا پاك دەبیتەوە [رواه مسلم (٣٣٠/٢٥٩/١) وأبوداود (٢٤٨/٤٢٦/١) وغيرهما].

پیویستەکانی خۆشۆردن (وَاجِبَاتُ الغُسْل)

بە ناوی خوا دەست پێ کردن [٦١] و دەست نوێژ گرتن [٦٢].

سوننەتەکانی خۆشۆردن (سُنُنُ الغُسْل)

دەست هێنان بە هەموو لاشەدا [٦٣] ، پێش خستنی ڕاست لە شۆردندا [٦٤]

وە فەرموودەکەی (عَائِشَةَ) (خوای لێ رازی بێت) کەوا (أَسْمَاء) پرسیاری لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) کرد لەبارەی خۆشۆردنی حەیزەوە، جا فەرمووی: ((**تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَ هَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ ، فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ دَلْكَاً شَدِيْدَاً ، حَتَّى تَبْلُغَ شُؤُنَ رَاْسِهَا ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا المَاءَ ، ثُمَّ تَاْخُذُ فِرْصَةً مُمْسَّكَةً فَتَطَهَّرُ بِهَا**)) واتە: هەر یەکێکتان ئاوەکەی و (سِدْر)ەکەی ئامادە دەکات ، جا دەست نوێژێکی جوان دەگرێت ، پاشان ئاو دەکاتە سەریدا جا بە چاکی دەستی پێدا دەهێنێت ، تا دەگاتە بنی سەری پاشان ئاوی پێدا دەکات وپارچە پەمویەکی بۆن پێدا کراو دەگرێتە دەستەوە وخۆی پێ پاك دەکاتەوە . جا (أَسْمَاء) ووتی: چۆن خۆی پێ پاك بکاتەوە ؟ ئەویش فەرمووی: ((**سُبْحَانَ اللهِ تَطَهَّرِيْنَ بِهَا** ،)) واتە: (سُبْحَانَ الله) خۆتی پێ پاك بکەرەوە ، جا (عَائِشَة) ووتی : – وەکو بیەوەێ بیشارێتەوە – شوێنەواری خوێنەکەی پێ پاك دەکەیتەوە ، هەروەها پرسیاری لە بارەی خۆشۆردنی لەش گرانیەوە لێ کرد ،

پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی ((**تَأْخُذُ مَاءً فَتَطَهَّرُ ، فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ ، أَوْ تُبْلِغُ الطُّهُورَ ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ ، حَتَّى تَبْلُغَ شُؤُنَ رَأْسِهَا ، ثُمَّ تُفِيضُ عَلَيْهَا الْمَاءَ**)) واتە: ئاوەکەی دەبات دەست نوێژی پێ دەگرێت ، پاشان ئاو دەکاتە سەریدا و دەستی تێ دەخات تا دەگاتە بنی سەری ، پاشان ئاوی پێدا دەکات ، جا (عَائِشَة) فەرمووی : چاکترین ئافرەتان ئافرەتانی (أَنْصَار)ە ، شەرم قەدەغەی ئەوەی لێ نەدەکردن کەوا لە ئایین تێ بگەن [رواه مسلم (١/٢٦١/٣٣٢)].

(٦١) لە بەر فەرموودەکەی (أَبُو هُرَيْرَة) بڕوانە (پ ٣٤).

(٦٢) لە بەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) بڕوانە (پ ٦٠) .

وە لە بەر فەرموودەکەی (إِبْنُ عَبَّاس) کەوا فەرمووی: (مَيْمُونَة) فەرمووی: ((**وَضَعْتُ للنَّبِي** (ﷺ) **مَاءً لِلغُسْلِ ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاثاً ، ثُمَّ أُفْرِغَ عَلَى شِمَالِه فَغَسَلَ مَذَاكِيْرَهُ ، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ بِالأَرْضِ ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى جَسَدِهِ ، ثُمَّ تَحَوَّلَ مِنْ مَكَانِهِ فَغَسَلَ قَدَمَيْهِ**)) واتە: ئاوی خۆشۆردنم بۆ پێغەمبەری خوا (ﷺ) دانا ، جا هەردوو دەستی دوو جار یان سێ جار شۆرد ، پاشان ئاوی کردە سەر دەستی چەپیدا وعەورەتی پێ شۆرد ، پاشان دەستی ساوی بە زەویدا ، پاشان ئاوی هەڵدا بە دەم ولووتیدا ، پاشان ڕوومەت و هەردوو دەستی شۆرد ، پاشان ئاوی بە سەر هەموو لاشەیدا کرد ، پاشان جێگەکەی خۆی گۆڕی و هەردوو پێی شۆرد [رواه البخاری (١/ ٣٦٨/ ٢٥٧) ومسلم (١/٢٥٤/٣١٧)].

(٦٣) لە بەر فەرموودەکەی (عَبْدُالله بن زَيْد عَاصِم المَازِنِي) (خوای لێ رازی بێت) کەوا فەرمووی: ((**رَأَيْتُ النَّبِيَ**(ﷺ) **يَتَوَضَّأُ فَجَعَلَ يَدْلُكُ ذِرَاعَيْهِ**))واتە: بینیم پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەست نوێژی دەگرت ، جا بە هەردوو دەستی باڵی دەساوی [رواه إبن حبان (٣/٣٦٣) والطيالیسي (١٤٨/١٠٩٩) ومن طريقه رواه احمد (٣٩/٤) وإسناده صحيح بروانه الأدلة الرضية (ل٣٨)].

(٦٤) لە بەر فەرموودەکەی (عَائِشَة) بڕوانە (پ ٤٢).

دواخستنی شۆردنی هەردوو پێ لە دەست نوێژەکەدا تا کۆتایی خۆشۆردنەکە[٦٥].

ئەو خۆشۆردنانەی کە سوننەتن (الإِغْتِسَالاتُ المُسْتَحَبَّة)

پاش مردوو شۆردنەوە[٦٦]، وە بۆ ئیحرام بەستن[٦٧]، وە پێش چوونە مەککەوە[٦٨]، وە بۆ هەردوو جەژنەکە[٦٩]،

(٦٥) لە بەر فەرموودەکەی (إِبْنُ عَبَّاس) (خوایان لێ رازی بێت) بڕوانە (پ ٦٢) .

تێبینی:

دروسته ژن و مێرد پێكەوە خۆیان بشۆن لە یەك شوێندا ، وە تەماشای یەكتریش بكەن ، لە بەر فەرموودەكەی (عَائِشَةَ) (خوای لێ رازی بێت) كەوا فەرمووی: ((**كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ الله (ﷺ) مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ ، وَنَحْنُ جُنُبَانِ**)) واتە: من و پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە یەك قاپدا خۆمان دەشۆرد ، وە هەردووكمان لەش گرانیش بووین [رواه البخاری (٢٦٣/٣٧٤/١) و مسلم (٣٢١ /٢٥٦/١) وغیرهما].

(٦٦) لە بەر فەرموودەكەی (أَبُو هُرَيْرَة) (خوای لێ رازی بێت) كەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ((**مَنْ غَسَلَ المَيِّتَ فَلْيَغْتَسِلْ ، وَمَنْ حَمَلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ**)) واتە: هەر كەسێك مردووی شۆردەوە ، با خۆی بشوات ، وە هەر كەسێكیش هەڵی گرت ، با دەست نوێژ بگرێتەوە [رواه أبوداود (٣١٦١/٥١١/٣) والترمذی (٩٩٣/٣١٨/٣) وأبن ماجة (١٤٦٣/٤٧٠/١) وهو حدیث صحیح بروانه صحیح إبن ماجه (١١٩٥)].

وە ئەم فەرمانە لە(وَاجِب)ەوە لا دەدرێت بۆ سوننەت ، بە فەرموودەكەی (إِبْنُ عَبَّاس) (خوایان لێ رازی بێت) كەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ((**لَيْسَ عَلَيْكُمْ فِي غُسْلِ مَيِّتِكُمْ غُسْلٌ إِذَا غَسَلْتُمُوهُ ، فَإِنَّ مَيِّتَكُمْ لَيْسَ بِنَجِسٍ فَحَسْبُكُمْ أَنْ تَغْسِلُوا أَيْدِيَكُمْ**)) واتە: خۆ شۆردنتان لە سەر نییە لە شۆردنەوەی مردووەكتاندا ، چونكە مردووەكەتان پیس نییە ، بەستانە تەنها دەستتان بشۆن [رواه البیهقی (٣٩٨/٣) والحاكم (٣٨٦/١) وهو حدیث حسن بروانه أحكام الجنائز (٥٣)].

(٦٧) لە بەر فەرموودەكەی (عَائِشَة) (خوای لێ رازی بێت) كەوا (أَسْمَاءُ بِنْتُ عُمَيْس) تووشی زەیسانی بوو بە(مُحَمَّدُ بنُ أَبِي بَكْر) لە لای داركەدا (عِنْدَ الشَّجَرَة) ، جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی بە (أَبُوبَكْر) كرد كەوا ((**يَأْمُرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ وَتُهِلَّ**)) واتە: فەرمانی پێ بكات خۆی بشوات وئیحرام ببەستێت [رواه مسلم (١٠٩/٨٦٩/٢)].

(٦٨) لە بەر فەرموودەكەی (إِبْنُ عُمَر) (خوایان لێ رازی بێت) ((**أَنَّهُ كَانَ لاَ يَقْدُمُ مَكَّةَ إِلاَّ بَاتَ بِذِي طُوَى حَتَّى يُصْبِحَ وَيَغْتَسِلَ ، ثُمَّ يَدْخُلُ مَكَّةَ نَهَاراً ، وَيَذْكُرُ عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ فَعَلَهُ**)) واتە: كەوا نەدەچووە مەككەوە تا لە(ذي طُوَى) ئەو شەوە دەمایەوە ، پاشان كە ڕۆژ دەبویەوە خۆی دەشۆرد و دەچووە مەككەوە بە ڕۆژدا ، وە دەیفەرموو: پێغەمبەری خوا (ﷺ) وای دەكرد [رواه البخاری (١٥٧٣/٤٣٥/٣) مع الفتح ومسلم (٢/٩١٩_ ٢٢٧_ ١٢٥٩) وهذا لفظه ، وغیرهما].

(٦٩) لە بەر ئەو (أَثَر)ەی (عَلِي) (خوای لێ رازی بێت) كەوا پیاوێك پرسیاری لێ كرد لە بارەی غوسلەوە ؟ ئەویش فەرمووی: ((**إِغْتَسِلْ كُلَّ يَوْمٍ إِنْ شِئْتَ**)) واتە: هەموو ڕۆژێك خۆت بشۆ ئەگەر ویستت لێ بوو . [رواه البیهقي بروانه الوجیز في أصول الفقه (ل٤٧)].

وه (أَثَر)ەكەی (إِبْنُ عُمَر)(خوایان لێ ڕازی بێت) ((**أَنَّهُ كَانَ يَغْتَسِلُ يَـوْمَ الفِطْرِ قَبْلَ أَنْ يَغْدُوا إِلَى المُصَلَّى**)) واته: كەوا غوسلی دەكرد ڕۆژی جەژن پێش ئـەوەی بڕۆیـشتایە بۆ شوێنی نوێژی جەژن . [رواه الأمام مالك في الموطأ (١/١٧٧/٢) والأمام الشافعي في الأم (١/٢٦٥) وهو أثـر صحيح بروانه الأدلة الرضية (ل٣٩)].

وه پاش هاتنەوە هۆش لە بێهۆشی (٧٠) **وه بۆ دووبارە كردنەوەی (جِمَاع) كردن** (٧١) **، وه ئافرەتی (مُسْتَحَاضَة) بۆ هەموو نوێژێك** (٧٢) **، وه بۆ (دَفْن)كردنی(مُشْرِك)** (٧٣).

---

(٧٠) لـە بـەر فەرموودەكـەی (عَائِشَة) (خـوای لێ ڕازی بێـت) كـەوا فـەرمووی: ڕۆژێك پێغەمبەری خوا (ﷺ) بێ هـۆش كـەوت ، جا — كـە هاتـەوە هۆشـی خـۆی— فـەرمووی: ((**أَصَلَّى النَّاسُ** ؟)) واته: خەڵكی نوێژیان كرد ؟ ووتمان: نەء ، چاوەڕوانی تۆ دەكەن ئـەی پێغەمبەری خوا ، جا فـەرمووی: ((**ضَعُوا لِيَ المَاءَ فِي المِخْضَب**)) واتـە: ئـاووم بـۆ بخەنە سەر لە (مِخْضَب)ەكەدا — كە قاپی ئاو گەرم كردنە — ، (عَائِشَة) فەرمووی: ئێمـەش ئاومان بۆ ئامادەكرد ، جا خۆی شۆرد ، پاشان ڕۆیشت بۆ نوێژ بچێت جارێكی تر بـی هـۆش كەوتەوە ، پاشان هاتەوە هۆشی خۆی ، جا فـەرمووی: ((**أَصَلَّى النَّاسُ** ؟)) واتـە: ئايا خەڵكی نوێژیان كرد ؟ ، ئێمەش ووتمان: نەء ، چاوەڕوانی تۆ دەكەن ئەی پێغەمبـەری خـوا ، جا فـەرمووی: ((**ضَعُوا لِيَ المَاءَ فِي المِخْضَب**)) واتـە: ئـاووم بـۆ بخەنـە سـەر لـە(مِخْضَب)ەكەدا ، جا دانیشت خۆی شۆرد ، پاشان ڕۆیـشت بـۆ نوێـژ بـچێت جـارێكی تـر بـی هۆش كەوتەوە ، پاشان هاتەوە هۆشی خۆی ، جا فەرمووی: ((**أَصَلَّى النَّاسُ** ؟)) واتـە: ئايا خەڵكی نوێژیان كرد ؟ ، ئێمەش ووتمان: نەء ، چاوەڕوانی تۆ دەكەن ئـەی پێغەمبـەری خوا ، جا فەرمووی: ((**ضَعُوا لِيَ المَاءَ فِي المِخْضَب**)) واته: ئاووم بـۆ بخەنـە سـەر لـە(مِخْضَب)ەكەدا ... [رواه البخاري (١/١٧٢/٦٨٧) ومسلم (١/٣١١/٤١٨)].

(٧١) لە بەر فەرموودەكەی (أَبُو رَافِع) (خـوای لێ ڕازی بێـت) كـەوا پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) شەوێك گەڕا بە سەر هەموو خێزانەكانیدا ، لە لای هەر یەكێكیان خۆی دەشـۆرد ، جا (أَبُو رَافِع) ووتی: منیش ووتم ئەی پێغەمبەری خوا ، بۆ چی بـۆ هـەموویان یـەك جـار خـۆت ناشۆريت ؟ ئەویش فـەرمووی: ((**هَذَا أَزْكَى وأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ**)) واتـە: ئەمـەیان جـوانترە وچاكترو پاكترە [(رواه ابوداود) (١/٣٧٠/٢١٦) وإبن ماجه (١/١٩٤/٥٩٠) بروانه وهو حديث حسن بروانـه صـحيح إبن ماجه (٤٨٠)].

(٧٢) لە بەر فەرموودەكەی (عَائِشَة) (خـوای لێ ڕازی بێـت) كـەوا (أُمُّ حَبِيْبَـة) تووشـی نەخۆشی ئافرەتان(إِسْتِحَاضَة)هات لە سەردەمی پێغەمبەری خوادا (ﷺ) ((**فَأَمَرَهَا بِالغُسْلِ**

لِكُلِّ صَلَاةٍ)) واته: جا فه‌رمانی پێ كرد كه‌وا بۆ هه‌موو نوێژێك خۆی بشوات [رواه أبوداود (٢٩٢/٤٨٣/١) بروانه وهو حديث صحيح بروانه صحيح ابى داود (٢٦٩)].

وه ئه‌م فه‌رمان(أمْـر)ه بۆ پێویست(وَاجِب) نییه به‌ڵكو بۆ سوننه‌ته ، چونكه له ریوایه‌تی ئیمامی[(مُسْلم)(١/رقم/٣٣٤)]دا (عَائِشَة) ده‌فه‌رمێ: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) پێی فه‌رمووه: ((أمْكُثِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكَ حَيْضَتُكِ ، ثُمَّ إغْتَسِلِي وَصَلِّي)) واته: به ئه‌ندازه‌ی ئه‌وه‌ی تووشی حه‌یز ده‌بووی تێیدا دانیشه ، پاشان خۆت بشۆ – و نوێژ بكه – ، جا بۆ هه‌موو نوێژێك خۆی ده‌شۆرد .

وه له لای ئیمامی[(أبُودَاوُد)(١/رقم/٢٩٨) و(إبن ماجة)(١/٢٠٤/٦٢٤) وهو صحيح بروانه صحيح إبن ماجة(٥٠٧)]دا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) به (فَاطِمَةُ بِنْتُ أَبِي حُبَيْش)ی فه‌رمووه: ((... تَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ)) واته: ... وه بۆ هه‌موو نوێژێك ده‌ست نوێژ بگره . كه‌وا بوو ئه‌و خۆشۆردنه (عَزِيْمَة)ه به‌ڵام (رُخْصَة)یش ئه‌وه‌یه بۆ هه‌موو نوێژێك ته‌نها ده‌ست نوێژ بگرێته‌وه.

(٧٣) له به‌ر فه‌رمووده‌كه‌ی ئیمامی (عَلِي) (خوای لێ رازی بێت) كه‌وا فه‌رمووی به پێغه‌مبه‌رم ووت: (أبُوطَالِب) مرد ، ئه‌ویش فه‌رمووی: ((إذْهَبْ فَوَارِهِ)) واته: برۆ بیشاره‌وه (ده‌فنی بكه) . جا كاتێك گه‌ڕامه‌وه پێی ووتم: ((إغْتَسِلْ)) واته: خۆت بشۆ [رواه النسائى (١/١١٠) وأبوداود (٩/٣٢/٣١٩٨) مع العون وهو حديث صحيح بروانه أحكام الجنائز (ل ١٣٤)].

مه‌سح كردن له سه‌ر خوف [٧٤] وگۆره‌وی

(المَسْحُ عَلَى الخُفَّيْنِ وَالجَوْرَبَيْنِ)

ده‌توانرێت له جیاتی پێ شۆردن مه‌سح بكرێت له سه‌ر (خُـوْف)و گۆره‌وی یان هه‌رشتێكی تر جێگه‌ی خوف بگرێته‌وه[٧٥] ، ئه‌گه‌ر به ده‌ست نوێژه‌وه له پێ كرا بێت[٧٦]

---

(٧٤) (خُوْف): له شێوه‌ی گۆره‌وی(جَوْرَب)یه له پێست دروست ده‌كرێت .

(٧٥) ئیمامی (النَّوَوِي) (ره‌حمه‌تی خوای لێ بێت) له [شرح (صحيح مسلم)دا (١٦٤/٣)] ده‌فه‌رمێ: ئه‌و زانایانه‌ی كه(أهْل)ی(إجْمَاع)ن هه‌موویان یه‌كڕان له سه‌ر ئه‌وه‌ی كه دروسته مه‌سح له سه‌ر (خُوْف) بكرێت ، له كاتی (سَفَر) و (حَضَر) دا ، ئیتر له به‌ر پێویستی بێت یان نه‌ء ، هه‌تا بۆ ئافره‌تێكیش كه له ماڵی خۆیدا بێت ، یان بۆ كه‌سێك نه‌خۆش بێت له سه‌ر جێگا كه‌وتبێت ، هه‌ر دروسته مه‌سح بكه‌ن ، ته‌نها (شِيْعَة) و (خَوَارِج) نه‌بێت كه نكۆڵیان لێ كردوه ، ئه‌وانیش گوێ به جیاواز(خِلاف)یان نادرێت ، (حَسَنُ البَصْرِي)

(ڕەحمەتی خوای لێ بێت) فەموویەتی: هەفتا(٧٠) کەس لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا(ﷺ) بۆیان گێڕاومەتەوە کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) مەسحی لە سەر (خُوْف) کردوە .

وە باشترین بەڵگەش فەرموودەکەی (جَرِیْر)ە (خوای لێ ڕازی بێت) کە(هَمَّامُ بنُ الحَارث) دەفەرمێ: ((**رَأَيْتُ جَرِيْرُ بنُ عَبْد الله بَالَ ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى ، فَسُئِلَ ، فَقَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ** (ﷺ) **صَنَعَ مِثْلَ هَذَا**)) واتە: بینیم (جَرِیْرُ بنُ عَبْدالله) میزی کرد ، پاشان دەست نوێژی گرت ومەسحی لە سەر هەردوو(خُف)ە کەی کرد ، پاشان هەستا نوێژی کرد ، جا پرسیاری لێ کرا ، ئەویش فەرمووی : بینیم پێغەمبەری خوا (ﷺ) وای کرد [رواه مسلم (٢٧٢/٢٢٧/١) والترمذي (٩٣/٦٣/١)] ، چونکە (جَرِیْر) پاش دابەزینی سورەتی (المائدة) موسوڵمان بوو ، کە لەو سورەتەدا ئایەتی دەست نوێژی دابەزی ، کە تێیدا فەرمان بە پێ شۆردن کرا ، کەوا بوو ئەو ئایەتە مەسح کردنی سەر (خُوْف) و گۆرەوی (نَسْخ) نەکردۆتەوە .

وە بۆ مەسح کردن لە سەر گۆرەوی و نەعل فەرموودەمان زۆر هەیە ، دەتوانی تەماشای نامیلکەیەی (تَمَامُ النُّصْحِ فِي أَحْكَامُ المَسْحِ)ی (مُحَمَّد نَاصِر الدِّيْن الأَلْبَانِي)بکەی کە بە جوانی باسی مەسح کردن دەکات ، وە هەموو فەرمودەکان لەو بارەوە دێنێتەوە ، وە یەکێك لەو فەرموودانە فەرموودەکەی (المُغِيْرَةُ بنُ شُعْبَه) یە (خوای لێ ڕازی بێت) ((**أَنَّ رَسُوْلَ الله**} (ﷺ) **تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الجَوْرَبَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ**)) واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەست نوێژی گرت و مەسحی لە سەر گۆرەوی و نەعلەکانی کرد [رواه أبوداود (١٥٩/٢٦٩/١) والترمذی (٩٩/٦٧/١) وإبن ماجه (٥٥٩/١٨٥/١) وهوحديث صحيح بروانه الإرواء(١٠١) وصحيح أبي داود(١٤٧)].

(٧٦) لە بەر فەرموودەکەی (مُغَيْرَةُ بنُ شُعْبَة) (خوای لێ ڕازی بێت) کەوا فەرمووی: شەوێك لە سەفەرێکدا لە گەڵ پێغەمبەری خوا دا بووم (ﷺ) جا پێی ووتم: ((**أَمَعَكَ مَاءٌ** ؟)) واتە: ئایا ئاووت پێیە ؟ ووتم: بەڵێ . جا دابەزی لە ووشترەکەی _ بۆ دەست بە ئاو گەیاندن _ وە ڕێی کرد تا لە بەر چاو دیار نەما لە تاریکایی شەودا ، پاشان هاتەوە جا لە کوونەکە ئاووم کردە سەر دەستیدا ، جا ڕوومەتی شۆرد و (جُبَّە)یەکی(صُوْف)ی

بۆ ماوەی شەو و ڕۆژێك بۆ کەسێك لە ماڵدا بێت ، وە سێ شەو و سێ ڕۆژیش بۆ کەسێك لە سەفەردا بێت [٧٧]**، وە ماوەکەی لەو کاتەوە دەست پێ دەکات کە یەکەم جار مەسحی لە سەر دەکات تا وەکو شکانی دوایین دەست نوێژی کە پێش تەواو بوونی کاتەکە گرتبووبێتی** [٧٨]**، وە تەنها مەسحی بان پێی دەکات** [٧٩]**، وە بەتاڵیش دەبێتەوە بە تەواو بوونی ماوەی دیاری کراو ،**

وه بـه لـەش گرانـی [٨٠] وه بـه داکەنـدنی ئـەو شـتەی مەسـحەکەی لـە سـەر کراوه[٨١].

لە بەردا بوو ، نەیتوانی لە قۆڵەکانیەوە دەستی دەر بکات ، تا لـە ژێـر (جُبَّـه)کـەوە هـەردوو دەستی دەرکرد ، جا هەردوو باڵی پێ شۆرد و مەسـحی سـەری کـرد ، پاشـان داچـەمیم بـۆ ئەوەی (خُوْف)ەکانی داکەنم ، فەرمووی: ((**دَعْهُمَا ، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ**)) واتـە: وازی لێ بێنە چونکە من هەردووکیم بە دەست نوێژە(طَهارة)وە لە پێ کردوە ، جا مەسـحی لە سەر کرد . [رواه البخاري (١/٣٠٩/٢٠٦) ومسلم (١/٢٣/٢٧٤)].

(٧٧) لە بەر فەرموودەکـەی (عَلـي) (خـوای لێ رازی بێـت) کـەوا فـەرمووی: ((**جَعَلَ رَسُولُ الله** (ﷺ) **ثَلاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِهِنَّ لِلمُسَافِرِ وَيَوْمَاً وَلَيْلَةً لِلمُقِيْمِ**)) واتـە: پێغەمبـەری خوا (ﷺ) سێ شەو و سێ ڕۆژی دانا بۆ یەکێك لە سەرفەر دا بێت ، وە شەو و ڕۆژێکیش بـۆ یەکێك لە ماڵدا بێت [رواه مسلم (١/٢٣٢/٢٧٦) والنسائي (١/٨٤)].

(٧٨) بڕوانە نامیلکەی (فَتَاوَى فِي المَسْحَ الخُفَّيْنِ)ی (مُحَمَّد بنُ صَالِح العِثَيْمِيْن).

(٧٩) لە بەر فەرموودەکەی (عَلي) (خـوای لێ رازی بێـت) کـەوا فـەرمووی: ((**لَوْ كَانَ الدِّيْنُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الخُفِّ أَوْلَى بِالمَسْحِ مِنْ أَعْلاهُ ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولُ الله** (ﷺ) **يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَيْه**)) واته: ئەگـەر ئـایین بـە (رَأْي) بوایـە ، ئـەوە دەبوایـە مەسـحی ژێری (خُوْف) پێشتر بوایە تا بـانی (خُـوف) ، بـەڵام پێغەمبـەرم بینـی (ﷺ) مەسـحی بـانی خوفەکانی کرد [رواه ابو داود (١/٢٧٨/١٦٢) وهو حديث صحيح بروانه الإرواء (١٠٣)].

(٨٠) چونکە مەسح ماوەیەکی بۆ دیـاری کـراوە نابێـت لـەو ماوەیـە تێپـەڕ بکـات ، وە لەش گرانیش بەتاڵی دەکاتەوە ، لە بەر فەرموودەکەی (صَفْوَانُ بـنُ عَـسَّال) (خـوای لێ رازی بێـت) کـەوا فـەرمووی: ((**كَانَ رَسُولُ الله**(ﷺ) **يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرَاً أَلَّا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيْهِنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ ، لَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ**)) واته: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فـەرمانی پـێ دەکـردین ئەگـەر لـە سـەرفەردا ببوایـەین ، کـەوا سێشـەو و سـێ ڕۆژ (خُوْف)ەکانمان لە پێ دانەکەنین ، مەگەر بۆ لەش گرانی ، نەك بۆ میز و پیسی و خـەو [رواه الترمذي (١/٦٥/٩٦) والنسائي (١/٨٤)وهو حديث حسن بروانه الإرواء (١٠٤)].

(٨١) چونکە ئەگەر لە پێی داکەند ، پاشان کردێوە پێی ئەوە بـە (طَـاهِر)ی لـە پێـی نەکردوە .

تێبینی:

ئەگەر کاتی مەسح کردنەکە تەواو بوو یان (خُوْف)ەکانی داکەند ، ئەوە ئـیتر دروسـت نییە مەسحی تری لە سەر بکرێت – ئەگەر دەسـت نوێـژی شـکا – مەگـەر دەسـت نوێـژێکی

تازه بگرێتەوە ، لە گەڵ شۆردنی هەردوو پێیدا ، بەڵام ئەگەر دەست نوێژی بوو کاتێك کە (خُوْف)ەکەی داکەند ، یان کاتەکەی کۆتایی پێ هات ، ئەوە دەست نوێژەکەی بەتاڵ نابێتەوە ، تا ئەو دەست نوێژەی دەشکێت ، وە دەتوانێت تا ئەو دەست نوێژەیشی دەشکێت هەر نوێژی پێوە بکات . بڕوانە [الوجيز من فقه السنة والكتاب العزيز (ل٤٣)].

لەبڵاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن

www.iman1.com

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆنوێبوونەوەی ئیمان

imanonekurd@yahoo.com